

50. PŮHON.

První stadium českého feudálního procesu bylo zahajováno zvláštním úkonem žalující strany, který se nazýva půhon. Půhon (od slova poháněti na soud) byla písemná formulace žaloby s níž hodlal žalobce — původ vystoupit na soudě proti pohnanému — žalovanému. Nebyla to žaloba ve vlastním slova smyslu, neboť půhonu chyběly určité náležitosti pro žalobu nezbytné: tak např. neobsahoval důkazy nebo návrhy důkazních prostředků a pod.

Celý složitý akt pohánění začal tím, že žalobce se obrátil na zvláštního úředníka při menším zemském soudě — starostu komorníčího. Tento úředník měl na starosti celou agendu pohánění, disponoval soudními posly — komorníky a zapisoval půhony do zvláštních knih nazývaných registra. Starosta komorníčí určil na žádost žalující strany komorníky, kteří pak měli za povinnost doručit půhon pohnanému. Na počátku 16. stol. vyvinula se praxe, že starosta komorníčí mohl odmítnout přijetí půhonu, jestliže jím bylo např. poháněno před věcně nepřislušný soud a rozhodnout tak praejudiciálně otázku soudní kompetence.

Půhon zapsaný v registrech mohl být žalobcem měněn a doplňován jen dotud, pokud pohnaný nepřipojil k jeho zápisu tzv. vizu (od lat. video, videre), kterou naznačil, že zápis čel, čili dnešními slovy jej „ovidoval“.

Původ se musil vedle pohnání starat i o to, aby byl půhon skutečně proveden, čili slovy feudální právníké terminologie, aby byl pohnaný dohnán. V případech, kdy byl předeepsán právem několikanásobný půhon (někdy i trojnásobný — např. při sporu o dědictví — svobodný statek, o dluh větší než 100 kop č. gr., o hlavu, únos či znásilnění), musil původ skutečně třikrát pohnat, neboť jinak by byl soudem pokutován.

Půhon musel mít určité nezbytné náležitosti, bez kterých by nemohl být jako právoplatný uplatněn se zdarem před soudem. Především musel obsahoval jména sporných stran — původa i pohnaného — a jejich přesné tituly. Dále v něm musil být uveden text žaloby, jméno komorníka doručujícího půhon a datum soudního přelíčení — soudní rok. Pohnání muselo být provedeno nejdéle 6 a nejméně 2 týdny před zahájením soudu. Pohánět mohl každý plnoletý. V určitých případech bylo však pohánění zvláště upraveno. Zvláštním způsobem byl poháněn např. král a zemští úředníci, jinak byli poháněni bezzemci a ve starší době i svobodní.

Před zahájením vlastního přelíčení byly půhony „svědčeny“ (vyhlašovány), a to tak, že půhon byl za přítomnosti stran soudním úředníkem přečten, aby tyto mohly vznést námítky proti případným formálním nedostatkům půhonu, či způsobu jejich doručení. Již v tomto stadiu, které v podstatě uzavíralo přípravné řízení, uplatňovala se zásada kontumačního rozsudku pro „nestání“, a to pro případ, že by se jedna ze sporných stran ke svědčení půhonu nedostavila.

V průběhu 16. stol. začal být půhon postupně nahrazován jiným způsobem předvolání k soudu, jež se nazývalo obeslání a bylo v podstatě úředním předvoláním strany k soudu na žádost (vznešení — suplikaci) strany žalující. Půhon zanikl r. 1627, kdy byl Obnoveným zřízením zemským zrušen a nahrazen obesláním, které se tak stalo výlučným prostředkem předvolání k soudu.

Půhon, který otiskujeme, má všechny nezbytné náležitosti, jak byla o nich řeč výše (navíc je ještě nad jménem pohnaného připojena poznámka o právním zástupci — řečníkovi). Tento půhon je zajímavým tím, že je k němu připojen i enunciát nálezu, jimž byl celý spor ukončen a to kontumačním rozsudkem pro nestání.

Z literatury:

V. BRANDL: Staročeské řízení soudní, Právník 1869.

J. MARKOV: Svědčení půhonu a kontumační rozsudek, Miscellanea historico-iuridica, Praha 1940, str. 166.

Gregorián komorník
útok vložen v outerý
po sv. Jiří.
Dodán kdy vyšeil.

Léta an. padesátého čtvrtého

K SUCHÝM DNŮM LETNIČNÍM

Arnošt Bryknar z Brukštejna a na Benci
pohání

Tu týž Vilém poroučí Janovi z Popovic k vzetí obojího hojmoství.

Viléma Chlumčanskýho z Přestavlk

Vinit ho chce z nářku cti, a to z takového, že jest o něm Arnoštovi Bryknarovi mluvil ne na jednom místě mezi lidmi, léta p. padesátého druhého i třetího, že jest měsíc

s penězi ukradl a jej zas vrátiti musil. A když jest týž Arnošt Bryknar o to k němu Vilémovi Chlumčanskému podle zřízení zemského skrz ceduli řezanou poselství učinil, ználi se k tomu, na to jest mu světlý odpovědi nedal, a tak jest to k sobě přijal. Protož aby stál a jemu Arnoštovi Bryknarovi z toho práv byl.

Dokládá se smlouvy s pečetěmi a cedulí řezaných posilací a jiných svých spravedlivostí k tomu náležitých.

Tu vedle toho pūhonu páni jich milost a vladyky na plném soudu zemském s úředníky vyšším i menšími, soudíce stání i nestání, poněvadž on Vilém Chlumčanský, pohnaný, po třikrát volán jsouc k tomuto pūhonu když na při přišlo jest nestál, i z té příčiny dali jsou ráčili jemu Arnoštovi Bryknarovi původu, proti němu Vilémovi Chlumčanskému, pohnanému, za právo stané. D. p. Ante sabbatto S. Jeronimi 1558.

Otištěný text je převzat z Register pūhonných červených 1554—1555, zemských desk menších 2), Státního ústředního archívu.